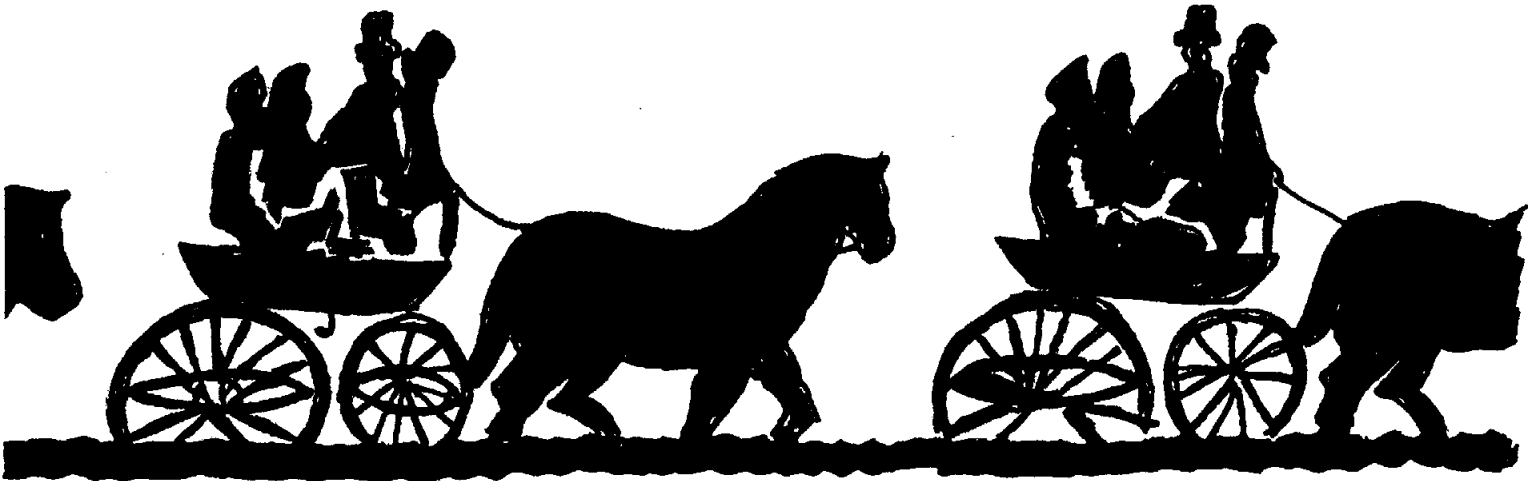

"En religions- psykologisk gåta"

*Ett specialarbete
i historia av
Åsa Walterson
SIII³B 1990/91*

*Vansbro kommunbibliotek
Vansbro*

Innehåll

SIDA

- 2 Innehållsförteckning
- 3 Inledning
- 4 koloniens bakgrundshistoria - tiden fram till 1896
- 5 Anna Larsen-Spafford och grundandet av "The American Colony"
- 6 Fartygskatastrofen
- 9 Övervinnarna
- 12 Olof Henrik Larsson och grundandet av församlingarna i Chicago och Nås
- 17 Tre församlingar blir en
- 21 Femton år i Jerusalem - innan Nåsfolkets ankomst
- 24 Nåsbornas anslutning till kolonien - 1896-1930
- 25 Notis ur Falu Länstidning 1896
- 26 Befolkningsutvecklingen i Nås och Dalarna under 1890-talet
- 28 "Jerusalemsfararna"
- 30 Nåsfolkets liv i kolonien
- 33 Butiken
- 34 Celibatet
- 37 Motivförskjutningen
- 38 Ostracism
- 40 Döden
- 42 Olof Henrik Larssons öde
- 44 Kolonien år 1899 (bild)
- 45 Något om den ekonomiska synen
- 46 Pastor Henrik Steens artiklar
- 50 Bertha tar över
- 53 Brevet hem
- 57 "Längtan heter vår arvedel"
- 59 Ingmarsspelen - 1959 till nutid
- 62 Selma Lagerlöf och tillkomsten av "Jerusalem"
- 64 Rune Lindström och tillkomsten av Ingmarsspelen
- 67 "Det heliga landet"
- 68 Detta specialarbets skriftliga och muntliga källor
- 69 Detta specialarbets bildkällor
- 70 Övriga källor

Inledning

"En religionspsykologisk gåta" - orden är Olof Fahlens.

Många av de nyandliga rörelser vi fått stifta bekantskap med på senare år skulle kunna placeras under den titeln.

Ibland tror vi nästan att dessa nya rörelser skulle vara något exklusivt just för vår generations tidsålder. Men genom att blicka tillbaka hundra år - till min farfars fars generation och även till hans hembygd, upptäckte jag denna fascinerande historia, som har många likheter med dagens nyandliga rörelser.

På grund av tidsbrist och på att jag inte ville peka ut något speciellt samfund eller någon särskild församling, har jag inte gjort några jämförelser, utan lämnar fritt spelrum för läsaren att dra egna paralleller!

Isa

4

koloniens bakgrunds- historia

TIDEN FRAM TILL 1896

MR. H. G. SPAFFORD

MRS. ANNA SPAFFORD

ANNA LARSEN-SPAFFORD OCH GRUNDANDET
AV "THE AMERICAN COLONY"

PERSONDATA ANNA LARSEN-SPAFFORD:

Född: 16 mars 1842 i Stavanger, Norge
(Familjen emigrerade till Nordamerika 1945) (1)
Död: 17 april 1923 i Jerusalem, Palestina (2)

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.40
(2) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem" s.310

Fartygskatastrofen

En novemberdag 1873 tog Horatio Spafford farväl av sin hustru Anna och deras fyra döttrar (Annie, Margrit (Maggie), Bessie och Tennetta) i New Yorks hamn. Han hade beställt ett par av de bästa hytterna på passagerarångaren "Ville du Havre", som nu avgick till Europa, till sin familj. Där i Europa skulle hustrun och barnen tillbringa vintern. På affärer och ekonomiska svårigheter efter Chicago-branden 1871 skulle mr Spafford komma efter och hämta hem de sina först följande sommar. (1) Resans egentliga syfte var rekreation.

De två äldsta döttrarna (11 och 9 år) hade fått platser reserverade vid en skola i Schweiz, och familjen var inbjuden att tillbringa vintern i Frankrike hos en av deras vänner, en fransk pastor, i väntan på att familjen skulle återförenas. (2)

Med på resan var förutom denne pastor flickorna Spaffords franska guvernant och en väninna till familjen med sina barn. (1) Man hade en trevlig tid, då man umgicks och även stiftade nya bekantskaper bland passagerarna, vars antal uppgick till nästan femhundra. I matsalen gav pastorn Mrs Spafford lektioner i franska genom att gå igenom matsedeln för henne. (2)

Bland barnen Spafford läggs i skildringar grundade på Mrs Spaffords egen berättelse ("Our Jerusalem" av dottern Bertha Spafford Vester och "Till Jerusalem" av Sven Hedin) särskild vikt vid Margrit. Hennes uppträdande var förändrat i och med denna resa. Hon dyrkade sin mor så mycket att hon var rädd för att vara ifrån henne ens för en natt, men inför denna resa hade hon gärna blivit kvar hemma, och hon hade t o m bett om detta. (3)

"She must have had a strange foreboding", konstaterade Bertha Spafford Vester i sin bok, och den åsikten delades av Hedin, som ju faktiskt fått samma historia berättad för sig av samma person.

När så föräldrparet Spafford en kväll kom hem fann de också en liten anteckning på ett av de stora almträden där barnen brukade leka:

"Goodbye, dear sweet Lake Wiew. I will never see you again."

-Maggie Spafford (3)

Under fartygsresan väckte Margrit visst uppseende genom sitt allvar när de andra barnen lekte satt hon i salongen och läste bibeln. (2)

Efter några lugna och angenäma dagar ombord på "Ville du Havre" utbröt en häftig storm, som varade under några dagar och för en tid gjord större delen av passagerarna sjösjuka. (3) Men lugnet återvände - för en dag...

Klockan två på natten efter den lugna dagen väcktes Mrs Spafford av ett öronbedövande brak och en stöt som fick hela fartyget att kränga. Det var det engelska segelskeppet "Lochearn" som hade råmrat deras. Skeppet hade nästan skurit "Ville du Havre" mitt itu, och satt dessutom fast i ångarens mitt, och eftersom denna hade fart bändades öppningen allt större. Mrs Spafford med barn var bland de första upp på däck, men bland de panikslagna passagerarna rådde nu djungelns lag och de knuffades undan från sina främre platser i livbåtskön. Den unga modern

---

(1) Sven Hedin: "Till Jerusalem", s.306-314

(2) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.51-52

(3) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.29-33

kämpade med sig själv - skulle även hon med våld slå sig fram till räddningen? Nej, det skulle inte vara rätt gjort mot de som var svagare än henne. Hennes döttrar hjälpte henne behålla sitt lugn. (1)

Maggie sa: "Mama, God will take care of us", och lilla Annie fortsatte: "Don't be afraid. The sea is His and He made it".

I samma stund sjönk "Ville du Havre". (3) Livräddningsbåten, som de stått så nära, var överfull med folk, men satt fortfarande fast i sina taljor och drogs med ner i djupet. (1) En stor våg svepte däckets rent och i virveln efter fartyget blandades kroppar och vrakgods med det upprörda vattnet. Mrs Spafford hade hållit lilla Tennetta i famnen, men dottern slets ifrån henne.

På bara tolv minuter från det att fartyget blivit så illa tilltygat hade det sjunkit, och den kanske största fartygskatastrofen innan Titanic var ett faktum. Endast 28 passagerare räddades, och av dem var 10 st kvinnor. Anna Spafford var en av dem. I vattnet hade hon berett sig för att möta döden och strax efter förlorat medvetandet. När hon kom till sans igen låg hon i en båt - räddad. Men när hon insåg att hon hade förlorat sina barn, kände hon en utsäglig förtvivlan, och undrade hur hon skulle orka leva utan sina barn. (3) Hon tyckte inte att det var livet hon återvände till, och kämpade med sig själv för att inte anklaga Gud för det inträffade. (2) Då var det som om en röst talade till henne: "You are spared for a suppose. You have work to do".

Man tycker kanske att en personlig tragedi av detta slaget lätt kunde knäcka en människa för livet, men Anna Spaffords personlighet tycks ha tagit en annan vändning. Det har tvärtom talats om en stark vilja, och det och något som närmast kan beskrivas som kallsinhet lyser igenom många av de skildringar som finns nedskrivna om henne. Vad som också har nämnts är hennes "demoniska tjuskraft" (4) och en ren hårdhet i sin religionsuppfattning.

"Det måste ha varit en ovanligt viljestark kvinna som kunnat ge ord för sin kristna tro på följande sätt", skriver Fahlen och citerar Anna Spaffords Bertha från ännu en anteckning från fartygskatastrofen: .

"Jag förstod att min kristendom måste vara verklig. Det fanns intet utrymme för självömkan eller för utövande av den kristendom som alltid gynnar och slätar över, sig själv och sitt eget (- - -) Denna slappa religion var lika avlägsen från Kristi utövande av kristendomen som öster från väster. Ingenting annat än robust kristendom kunde ha räddat mig, då som nu".

Även Selma Lagerlöf, som talade mycket med Anna Spafford under en vistelse i kolonien då hon samlade stoff till sin roman "Jerusalem" (I vilken Mrs Gordon, som fått stå modell för Mrs Spafford, skildras tämligen varmt), lär en gång ha sagt till densamma:

Fru Spafford, ni är en kvinna med det bästa utseende jag någonsin sett, för att vara så stygg." (2)

Underligt nog har alltså Bertha Spafford Vester tagit med denna episod i en bok där hon genomgående i skildringarna om modern håller denna om

---

(1) Sven Hedin: "Till Jerusalem" s.312-314

(2) Olof Fahlen "Nåsbönderna i Jerusalem", s.53-54

(3) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.33-38

(4) Borlänge tidning 8 juli 1961, "Hellgum och hans överman - ett apropå till Ingmarsspelen"

ryggen. För boken är inte en officiell bit kolonihistoria, det avslöjar redan underrubriken: "An american family in the holy city 1881-1949". Personligen anser jag att den bör ses som en krönika, och de krönikor historien gett oss genom tiderna har precis som denna ofta varit partiska och okritiskt fört de skildrade personerna till höjder där de aldrig hört hemma.

Men för att återgå till Selma Lagerlöfs replik: om hon någonsin, sa detta, så torde det ha varit mer än bara på skämt, som B. Spafford Vester vill påskina. Selma Lagerlöf måste ha märkt dubbelheten i mrs Spaffords personlighet; att vara älskvärd mot de personer hon trodde sig kunna dra nytta av, och vara nedlåtande mot dem hon ville dominera.

Det är också en bild som Lars Lind ger av henne i "jerusalemsfararna". (2)

Hedin var däremot en av de som föll i farstun för den intagande delen av Spaffords personlighet, och han skrev följande rader i sin bok om när han fått ta del av hennes berättelse från "Ville du Havre"-katastrofen:

"Med ett beundransvärt lugn berättade fru Spafford sina minnen. Icke en dallring på rösten eller en fuktig glans i ögonen förrådde en inre rörelse"

Kanske var det denna förmåga att undertrycka den själsliga ångesten som hjälpte henne att orka leva vidare. En psykisk försvarsmekanism, som kom att fungera hela hennes liv. Olyckor och tragedier verkade aldrig riktigt nå hennes inre, de bet helt enkelt inte på henne, något som också hennes dagboksanteckningar talar för när hon skriver att den som inte förmår "gå genom den brinnande ugnen" inte är mycket värd.

Ett annat exempel på att mrs Spafford försökte förtränga det som hänt finner vi i det faktum att hon vägrade gå svartklädd för att demonstrera sorgen. Hon hade inte förlorat sina barn, de hade bara blivit skilda från henne för en kort tid. Eftersom hon snart skulle återse dem fanns ingen anledning att sörja. Senare i livet deltog hon heller inte vid anhörigas begravningscermonier. (2)

---

(1) Sven Hedin: "Till Jerusalem", s.318

(2) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.43, 51, 53-54

Övervinnarna

Makarna Spafford kom tillbaka till Chicago samma år som katastrofen. De kastade sig in i hårt arbete för att komma över sorgen. Året är 1873 och paret är nu 45 respektive 31 år. För mrs Spaffords del består arbetet i ett hängivet engagemang i social hjälpverksamhet med inriktning på praktiskt humanitära uppgifter, där själavård ingår. Den träning och insikt detta ger henne kommer hon att få nytta av längre fram. Paret Spafford får också två barn, Horatio och Bertha. Livet ter sig nu ljusare och de känner det som att Gud åter visar sin nåd mot dem.

Men så, 1880, alltså sju år efter döttrarnas drunkningsdöd, dog deras pojke, Horatio, i scharlakansfeber. Därmed förlorade makarna den nyss vunna trygghetskänslan. (1)

Också här fungerade mrs Spaffords försvarsmekanism. Hon talade aldrig om sonens död. Hon fasade också inför det faktum en grav skulle innebära. Hon hade velat tänka sig sonen med sina fyra döttrar i himlen. (2)

I den lilla calvinskt-ortodoxa presbyterianska församlingen de tillhörde började folk nu åter grunna på det de tänkt redan efter de fyra flickornas död; vilka hemska synder Annie och Horatio måne ha begått, eftersom Gud straffade dem så hårt. Och nu tog skvaliret ny fart. Den nya olyckan togs som en bekräftelse på vad man förut anat. Nära vänner till familjen erbjöd sig t o m att adoptera den då två-åriga Bertha, så att åtminstone hon skulle befrias från ytterligare vredesdomar. (3)

Meningsskiljaktigheter med vännen D L Moody i församlingen kom också fram. Moody föreföll i deras tycke alltför dömande. Makarna Spafford trodde nu mer på Guds nåd och kärlek (4) och hade nu kommit fram till en "egen" tro som inte innefattade de eviga helvetesstraffen. De hävdade också att ett barns död inte kunde vara konsekvensen av föräldrarnas synder. De trodde alltså inte, till skillnad från så många i deras omgivning, att de slag de tillfogats var en följd av deras synder. Fadern, Horatio Spafford, bevisade vidare att han inte längre trodde på ett egentligt helvete eller en personlig djävul. (5) Han hade övertygelsen att Jesus på korset tagit på sig alla synder; vilket också framgår i en strof ur en psalm han skrivit efter fartygskatastrofen:

"My sin - not in part but the whole
Is nailed to the cross and I bear it no more" (6)

Paret Spafford trodde också att Jesu återkomst nu var mycket nära, och att de skulle få leva tillräckligt länge för att möta Herren.

Detta blev helt enkelt för mycket för församlingen, där helt andra trossatser rådde. De blev uteslutna. (7)

Bertha skrev:

"Father lived ahead of his day. His belief had been too liberal

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.55

(2) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.56

(3) ibid s.57

(4) Borlänge tidning 8 juli, "Hellgum och hans överman - ..." År 1961

(5) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.58

(6) ibid s.47

(7) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.59

too early." (1)

Uteslutningen blev en sensation, och flera sympatisörer lämnade kyrkan i protest och anslöt sig med makarna Spafford. Gruppen, kallad "The Overcomers" (=Övervinnarna) samlades dagligen i deras hem och bibeln lästes med stor noggrannhet. Man fann att flera profetsior ännu inte hade gått i uppfyllelse, och ville resa till Jerusalem för att se deras uppfyllelse. (2)

Makarna Spafford hade varit kända profiler i Chicago, och till följd av deras olyckor riktades mycket uppmärksamhet mot dem, inte minst från reportrarnas sida. Särskilt en händelse satte fart på ryktesspridningen.

Ett barn till en medlem hade blivit sjuk, men man vägrade tillkalla läkare. Det skulle räcka med att be för barnet. När så barnet dog, försökte en medlem återuppväcka det. Detta skulle vara möjligt eftersom man levde i Jesu efterföljd. Detta väckte skandal, och myndigheterna ingrep för att begrava barnet. Som ledare för sekten fick nu Horatio Spafford bära skulden för det inträffade. När han försökte värja sig mot anklagelserna - detta var trots allt EN medlems verk! - uppstod splittring inom gruppen, som slutligen upplöstes. Men nu hade också planerna på att lämna Chicago mognat.

Det fanns förstas flera anledningar till avresan. Det kan ses som en flykt undan rådande omständigheter i Chicago, men det var trots allt något som man tänkt på under en längre tid. (3)

I ett brev till en vän skrev Horatio Spafford:

"Jerusalem is where my Lord lived, suffered and conquered, and I wish to learn how to live, suffer and especially to conquer." (4)

Det är också osäkert om resan från början var avsedd att vara en emigration eller en pilgrimsfärd. Mr Spafford sägs ha haft planer på att återvända till Chicago. Hans mål med resan var Egypten, dit gruppen planerade att fortsätta efter att ha varit i Jerusalem. Efter en resa i Edinburg 1870 hade Horatio Spafford nämligen sammanstrålat med en astronom vid namn Piazza Smith som hade studerat Cheopspyramiden i Gize för att utröna dess uppgift i Guds frälsningsplan och därmed fastställa tiden för densamma. Han hade kommit fram till att den byggts efter en gudomlig plan, och efter hans beräkningar skulle Jesu återkomst inträffa år 1881. Horatio Spafford fascinerades av detta resonemang och drömde om att själv pröva teoriernas riktighet genom en resa till faraornas gamla land.

Detta att fastställa tiden för Jesu andra återkomst var för övrigt något som låg i tiden, och att makarna Spafford var påverkade var inte underligt. Vad hade de själva inte upplevt av den "sista tidens ondska"?

Den 17 augusti 1881 var dagen för avfärden inne. Man reste över London för att undvika att passera platsen för "Ville du Havre"s förlisning. (5)

Av olika anledningar kom man aldrig till Egypten. Den officiella anledningen till detta anses vara att de bland araberna i Jerusalem mött så mycket nöd och elände att de kände det som sin plikt som goda kristna att stanna där och försöka skapa bättre förhållanden. (6)

(1) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.59

(2) Sven Hedin: "Till Jerusalem", s.320

(3) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.59-60

(4) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.58

(5) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.61-63

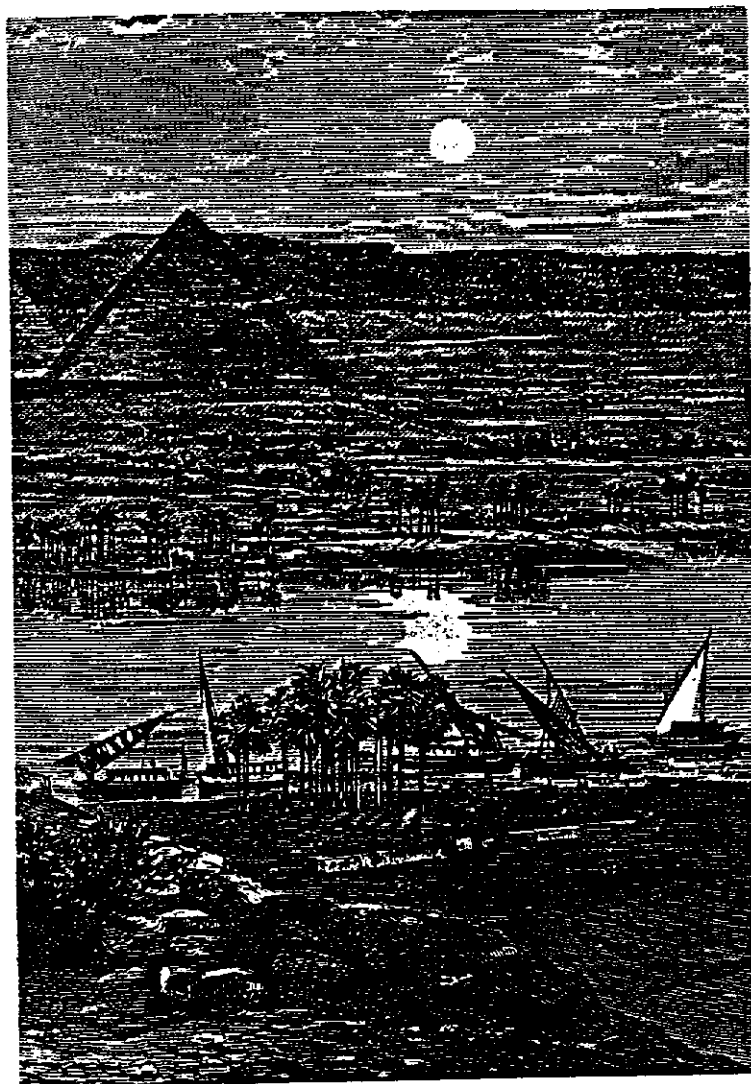
(6) Borlänge tidning 8 juli 1961, "Hellgum och hans överman - ett apropå till Ingmarsspelen."

Man kallade sig "The American Colony" och köpte sig ett hus vid Norra muren. Man skulle leva som de första kristna gjorde:

"De troende fortsatte att samlas och hade allting gemensamt. De sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter vars och ens behov." (1)

På en slags kristen kommunistisk grund bedrevs hjälpverksamhet.

År 1888 dog Advokat Horatio Spafford och begravdes på Sinai berg. Ledningen av kolonien övertogs nu av hans viljestarka hustru, Anna Spafford. (2)

---

(1) Sven Hedin: "Till Jerusalem", s.320
Bibeln: Apg. 2:44-45

(2) Borlänge tidning 8 juli 1961: "Helligum och hans överman - ett apropå till Ingmarsspelen."

OLOF HENRIK LARSSON OCH GRUNDANDET
AV FÖRSAMLINGARNA I CHICAGO OCH NÄS

PERSONDATA OLOF HENRIK LARSSON:

Född: 8 februari 1842 i Grundsund, Sverige (1)

Död: april 1919 i Jerusalem (2)

Olof Henrik Larsson var född samma år som Anna Spafford, 1842. Han växte upp i fiskeläget Grundsund, som ligger söder om Lysekil, och blev fiskare som sin far. Man kan lätt tänka sig, att det behövdes en stark tro lite extra för att bege sig ut i bräckliga båtar på ett stormigt och oroligt hav. Gudstron hade också Larsson med sig hemifrån. (3)

Larsson älskade havet, och han tänkte inte nöja sig med att bli sjöman, nej, han ville bli "befälhavare på en båt" och drömde om att besöka andra länder. För att förverkliga denna dröm behövdes kunskaper, så han började efter en del självstudier i navigationsskola och studerade till styrman. Även för honom lockade möjligheternas land i väster - Amerika! (4)

När han väl bestämt sig för att resa dit, sålde han snabbt sina ägodelar och tog en båt till Liverpool. Därifrån skulle han sedan ta en annan båt till Amerika. Men när han kom till Liverpool, bestämde han sig för att stanna där ett tag för att lära sig språket. Exakt hur länge han blev kvar i England är oklart, eftersom många papper från den tiden kom bort, men i ett brev skrev han i alla fall att han lämnade England i september 1869, och kom till Boston. Här fann han den möjligheternas värld han drömt om; ville och kunde man bara ligga i och arbeta hårt så kunde man forma sitt öde själv.

En kväll bjöd en man med honom till ett möte som skulle vara samma kväll. Larsson följde med, och under mötets gång kände han sig övertygad; han hade inte ägnat tillräckligt med tid åt Gud. När han efter mötets slut fick frågan om han var kristen, svarade han: "Jag trodde att jag var det, men finner att jag inte är det."

Nästa dag reste han med en båt som fraktade plogar till Mobile, och där stannade han hela vintern och lastade bomull för att sedan återvända till Boston. För några månader seglade han mellan Boston, New York och Philadelphia. Han hade arbetat sig upp och var nu förste styrman men hade kvar sitt mål: att bli kapten. Så han lämnade sjön och började än en gång att studera i skola. Så småningom fick han också kommandot på ett handelsfartyg som gick till just främmande länder. (5)

Fiskarpojken hade nått långt i sin karriär. Han hade lärt sig att ge och lyda order, leda andra och i sin tur förvänta sig lydnad. Detta kan förklara det drag av kärvhet som man senare kunde märka hos honom. (6)

Men den fråga han fått i Boston, "Är du kristen?", förföljde honom. Han frågade ofta sig själv samma sak. Så en natt, långt ute till havs, hade han en dröm. I drömmen hörde han en röst som ropade på honom. "Du har nu uppnått ditt världsliga mål", sa den, "men hur är det med din själ?" Det var allt, och Larsson vaknade.

Drömmen förföljde honom - fast han försökte kunde han inte sluta tänka på den. Vad skulle han göra? Drömmen måste ha betytt något. Skulle han ge upp sjölivet och ägna sig åt att tjäna Gud? Kanske var han alltför

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.66

(2) ibid s.194

(3) ibid s.66

(4) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.10-11

(5) ibid s.12

(6) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.67

fäst vid pipan och tobaken också? Han tog bestämt pipan och all den tobak han hade och kastade allt överbord. (1) När han nådde land igen tog han avsked och lämnade New York för att slå sig ner i Chicago.

Han anslöt sig till Metodistkyrkan, men upptäckte snart att han inte kunde hålla med om allt den lärde, och blev inte kvar länge i församlingen, då han inte tyckte att han fick ut något av mötena. Några andra medlemmar, som delade hans åsikter, bad honom bli deras präst, men det ville han inte. Han stryktes ur församlingen och gick ett tag inte i någon kyrka. (2)

Han gifte sig med en flicka från hemlandet, och de fick en dotter som hette Hulda. Vid deras andra barns födelse, en pojke, dog både barnet och dess moder. Edith Larsson skriver i sin bok om fadern: "Jag tror att han alltid bar sorg i sitt hjärta". (3)

Tungsinnet kom även att prägla honom senare, som predikant, i hans förkunnelse var det alltid nära. Det var överhuvudtaget ingen ljus religion han talade för. Han predikade med hårda ord om bot och bättring och i bakgrunden låg hotet om de eviga helvetesstraffen.

Larsson var en mångkunnig man, och fick nu arbete hos en fastighetsmäklare. Eftersom han var en sparsam man lyckades han lägga undan tillräckligt med pengar för att hyra ett hus där han kunde hålla möten.

Verksamheten utökades och det blev snart nödvändigt att söka nya lokaler. Larsson införskaffade därför en tomt inne i staden, vid Madison Avenue, och lät bygga en kyrka med anslutande bostäder. Den evangelisk-lutherska församlingen fick namnet Svenska evangeliska kyrkan, och för medlemmarna blev den som ett andra hem, där de samlades för att be och umgås efter arbetsdagens slut. (4) De första kristnas egendoms-gemenskap tillämpades. (5) De välavlönade gav pengar till kyrkan. Det faktum att de fick tala svenska gav dem en samhörighetskänsla.

En dag fann en ung emigrant från Lindesnäs bruk i Nås, Dalarna, vägen till kyrkan. Hon hette Matilde Helgsten (6) och hade kommit för att bo hos sin gifta syster Annie och hjälpa henne med barnen, eftersom systern var konvalecent efter en lång sjukdom. Annie såg hur Matilda längtade hem och hade berättat för henne om kyrkan, eftersom hon hoppades att Matilda skulle kunna finna vänner där, och på så vis komma över sin ensamhet. När Matilda hörde Larsson predika kände hon att hon funnit vad hon sökt, och inom en vecka var hon medlem i församlingen.

Föreståndaren Larsson hade blivit speciellt intresserad av nykomlingen och lär ha friat med följande ord: "Matilda, det har uppenbarats för mig att vi ska gifta oss". (7)

Edith Larsson skriver om Matildas känslor att "aldrig hade hon drömt att hon skulle finna en sån lycka", (8) medan andra källor inte är fullt så överväldigande i sina beskrivningar av unga Matildas känslor. Larsson var trots allt 20 år äldre än henne, och "sanningen var väl att hon var mest omtumlad och skräckslagen, och inte vågade hon säga nej" skrev Allers (9) i en artikel där händelsen omnämndes av en som kände Larsson personligen, Per Persson från Nås. (10)

(1) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.13

(2) ibid s.14

(3) ibid s.14

(4) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.67

(5) Bibeln: Apg. 2:44-45

(6) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.68

(7) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.16

(8) ibid s.17

(9) Allers, nr 43 1958, s.14 "Jerusalemsfararna ville ha mig med"

(10) Min farfars far!

" - Kalla mig Henry, sa brudgummen, men det kom sig aldrig lilla Thilda för med. Hon titulerade livet igenom sin man för Larsson" (1)

En tid efter giftemålet kom väninnan Liss Karin Larsson till Mathilda och berättade att hon hade fått en uppenbarelse att de två skulle resa hem till Nås och förkunna den rätta läran, som de nu själva fått del av. Stackars Mathilda vågade knappt komma fram med ärendet till sin man, men när hon till sist gjorde det, så var han faktiskt genast med på noterna. Så de båda kvinnorna reste till Nås och försökte så gott de kunde att sprida läran. (1)

"En eftermiddag, då de satt och drack te hemma hos Mathildas mor, knackade det på dörren. Crannarna brukade komma in utan att knacka, eftersom dörren alltid lämnades olåst. "Det måste vara Hellgum" sade Mathilda, helt förvånad, eftersom hon inte väntade sin man. Och då de öppnade dörren, stod verkligen pastorn där med sin unga dotter Hulda, som då gick på trettonde året. (3)

Detta tyder på en tydlig impulsivitet i hans personlighet, denna oförebädda, hastigt beslutade resa. En liknande impulshandling var ju också då han snabbt övergav sjön och sin karriär för att börja med något annat. Han kände kallelsen genom väckelsen. (4)

Nu blev det i alla fall en annan fart på förkunnelsen. Larssons "magnetiska inflytande" gjorde sig gällande, och snart hade han en troget skara trosfränder omkring sig.

Men detta splittrade också bygden, de som var för Larsson och de som var mot. Det artade sig till rena rama religiösa inbördesfejden.

" - Mig försökte Larsson övertala, säger Per Persson, och när det inte gick förklarade han kort och gott att jag var på väg till helvetet. Det sade han för övrigt till var och en som inte anslutit sig till hans samfund. Småungar höll han på att skrämma vettet ur när han röt sin förkastelsesdom över dem." (1)

Elis Heimgård målade upp en liknande bild av Larsson i Västerås stiftsbok, tre år senare:

" - Som predikant var Larsson sträng och dömande. En som hade lyssnat ofta till honom har berättat för mig, att Larsson i sina predikningar med förkärlek utgick från profeten Mikas domsord över falska profeter. Självsågs Larsson sig ha funnit det "sanna ljuset". Många funnos naturligtvis i bygden, som ställde sig skeptiska till denne främling och togo bestämt avstånd från hans lära. Hans rätt bryska uppträdande både som predikant och som människa karaktäriseras så av en ännu levande lärarinna här, som sett honom och varit på hans möten: "Usch, han var rent av hemsk!" (5)

Larssons lära var anpassad efter att svenskamerikanen Fredrik Fransson, som Larsson kommit i kontakt med i Chicago, i sin bok "Himlauret" hade beräknat och fastställt tiden för Jesu återkomst till 1897. Inför en så snar återkomst var bot och bättring en nödvändig förberedelse nu.

---

(1) Aillers, nr 43 1958, s.15 "Jerusalemsfararna ville ha mig med"
(2) Det namn Selma Lagerlöf gav Larsson i "Jerusalem" - Hellgum - använde även Edith Larsson i "Dalafolk i heligt land"
(3) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.17
(4) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.69
(5) Västerås stiftsbok årg.55 (1961), s.87-89. Heimgård, Elis, Nåsväckelsen och Ingmarsspelen

De ogudaktiga skulle dömas till helvetets eviga plåga. (1)

Larsson stannade i Nås i två år (2) och under den tiden födde Mathilda honom en flicka, som drabbades av bröstlidande. Hon ville tillkalla läkare, men han ansåg att det skulle räcka med böner. Tragiskt nog så dog barnet.

När så Larsson återvände till Chicago hade Nåsförsamlingen vuxit till ca 50 medlemmar. Till föreståndare istället för honom utsågs Tiper Lars Larsson och Gästgivar Mats Matsson. Den förstnämnde var en välbärgad bonde som hade en stor gård som var väl lämpad för möten. I sin frånvaro höll Larsson brevkontakt med sin församling, precis som man i Bibeln kan läsa att Paulus gjorde. (3)

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.71
(2) Allers, nr 43 1958, s.15 "Jerusalemsfararna ville ha mig med"
(3) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.70-71

Tre församlingar blir en

I Chicago kom Larssons i kontakt med Anna Spafford i november 1895. Mathilda hade då läst om kolonien i Jerusalem i en tidning, och blivit intresserad. Mrs Spafford, hennes två döttrar och flera andra medlemmar i gruppen hade då vistats i Chicago i närmare två år för att vittna i en rättegång. Saken gällde ett arv för en Mrs Whiting's barns räkning, och hennes rätt till förmyndarskap då hon bosatt sig i Jerusalem. (1)

Mrs Spafford berättade för Larssons anhängare om "profetsians fullbordan" i Jerusalem (alltså Jesu andra återkomst), och lämnade en församling med blandade känslor. En konflikt uppstod då somliga ansåg att man skulle fortsätta som förut, medan andra trodde att Mrs Spafford var ledd av Gud och undrade om det var Hans avsikt att de nu skulle följa henne till Jerusalem. Hennes besök hade i alla fall gjort ett djupt intryck på hela gruppen, och inte minst på Larsson själv.

På natten låg han vaken och funderade. Spafforditerna bodde trångt och hade ont om pengar medan det bland hans församlingsbostäder fanns gott om plats. Det enda kristliga borde vara att erbjuda dem den platsen och efter mycket grubbel och många böner beslöt han sig för att bjuda in dem att bo hos dem under resten av sin vistelse i Chicago.

"Om Helligum hade förutsett konsekvenserna av sin frikostighet skulle han kanske ha ångrat sin frikostighet att ge dem ett hem hos sig" skrev Edith Larsson i sin bok. Det är ett högst troligt antagande med tanke på vad som i framtiden kom att hända. (2)

Under vistelsen i Chicago hade Spafforditernas antal ökat, och efter Mrs Spaffords ivriga acceptering på Larssons inbjudande var det allt som allt trettio personer som den 22 november 1895 flyttade in. (3) Trots att gruppen bodde där ända till den 5 mars 1896 (avresedatumet till Jerusalem (4)), så har Bertha Spafford Vester i sin bok inte alls nämnt denna bostad. Av att enbart läsa hennes bok får man istället intrycket av att bekantskapen med svenskamerikanerna endast var flyktig. (5) Ett intryck som förstärks när hon skriver om återresan till Jerusalem:

"When at last there was no valid reason for us remaining in the United States any longer, all these people expressed their desire, nay, determination, to return with us. This news came as a shock. It was a severe test of faith. The Group felt they had no right to refuse any who wanted to devote their life to the work we were doing in Jerusalem. However, Mr Rudy, upon whose shoulders rested the financial responsibility, advised delay until they had well counted the cost. Our life in Jerusalem was one of self-denial. We were often without things to which the members of the Swedish community were accustomed. But we found, to our amazement that they had already put their property up for sale and were making all arrangements to go with us to Jerusalem." (6)

Edith Larsson ger oss en helt annan skildring. Hon skriver om hur Mrs Spafford (som E.L. i sin bok kallar Mrs Gates) förklarade att det var Guds vilja att de hade mötts. (7)

-
- (1) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.170-185
 (2) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.31-32
 (3) ibid s.33
 (4) ibid s.35
 (5) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.185
 (6) ibid s.185-186
 (7) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.33

"Mrs Gates själv trodde att hon hade en kallelse att följa och att hon hade blivit räddad för detta ändamål. Detta gav henne en obegränsad tro på sig själv, och det ingav hennes efterföljare fruktan och respekt. Hon talade med myndighet, och ingen vågade tvivla på hennes ord, och så kom de mer och mer under hennes inflytande." (1)

Om sin egen far hade Edith Larsson skrivit:

"Men ett outhärligt karaktärsdrag saknades, det suveräna självförtroende som befriar människan från tvivel på sig själv och därför förser henne med den erforderliga graden av hänsynslöshet då hon befattar sig med andra åsikter än sina egna. Emedan han saknade detta, var Hellgum förutbestämd att under större delen av sitt liv endast vara "huvudperson". Mot slutet skulle även detta berövas honom." (2)

Den tiden hade börjat nu. Edith Larsson fångar skickligt faderns vanda när han inser att ledarskapet håller på att glida honom ur händerna. Mrs Spafford hade nu också fått hans församling att respektera de "budskap" hon påstått sig fått på övernaturlig väg. Det var något de från början undrat en del över. (3)

På ett morgonmöte påpekade hon att Johannes Döparen måste komma först, men han måste dra sig tillbaka för det klarare ljuset. En parallell med Larsson var minst sagt uppenbar, och hans egna församlingsmedlemmar började anklaga honom för att ha varit för hård. Larsson fogade sig, underkastade sig kritiken och blev allt olyckligare. Också hans hustru fick kritik av Mrs Spafford för att hon sympatiserade med sin make. Hellgum böjde sig och bad uppriktigt om vägledning. Han skulle följa vägen, hur smal den än blev, till dess slut.

Nu skulle i alla fall församlingen till Jerusalem. Larssons ekonomi var nu något undergrävd efter att under så pass lång tid härbärgat 30 personer. Hans egen församling hade också växt, man bodde trångt, och nu måste pengar till resan - även för Mrs Spaffords anhängare - snabbt införskaffas. Larsson hade blivit fäst vid tomten och hemmet vid Madison Avenue och såg ingen lätt uppgift i att sälja den. (4)

Men iväg kom man. Den långa resan hade börjat, och den skulle komma att bli både stormig och obekväm. Eftersom pesten härjade i Alexandria, så måste gruppen stanna en vecka i Liverpool, innan de fann en båt som inte färdades via denna hamn. Resan kändes troligen inte lika svår för Larsson som de flesta av de andra - han hade ju varit sjöman.

I och med resan så kan tvekampen om själarna anses avslutad. Precis som Mrs Spafford ville ha det så var det nu endast en hjord och en herde som landsteg i det nya landet. (5)

Men nåsbönderna då?

I februari 1896 hade Larsson skrivit ett brev till nåsförsamlingen och berättat för dem om jerusalemsgruppen och om planerna att följa med dessa tillbaka till Jerusalem. Detta var troligen ett förtvivlat försök av Larsson att få stöd åtminstone från nåsförsamlingen. Mrs Spafford visste troligen inte om brevets existens vid dess avsändande. Exakt vad som stod i brevet finns det tyvärr inte kvar några uppgifter om, men

---

(1) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.33

(2) ibid s.7-8

(3) ibid s.31

(4) ibid s.34-35

(5) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.103

klart är i alla fall att det hade en stark inverkan på nåsbönderna. Larsson hade tänkt sig att de skulle ansluta sig till Chicagogruppen i England, men detta var förstas alldeles för optimistiskt. Avresan skulle ske i mars, och bönderna i Nås skulle hinna sälja sina gårdar och lösöre. ordna auktioner osv innan dess. (1)

Men församlingen skrev ett brev till Larsson, som kom att läsas upp under ett morgonmöte hos kolonien i Jerusalem när de två församlingarna från Chicago redan varit där ett tag. Det uppgavs att mrs Spafford var glad över Nåsböndernas beslut att ansluta sig till dem (2) och det må väl vara sant, men sant är också att det inte var förrän hon givit sitt gillande som hon också "fann tiden vara inne" för att hämta dit Nåsbönderna. Nu var den behöriga inbjudaren alltså hon, och inte längre Larsson.

Uppdraget att hämta nåsborna gick därför inte heller till Larsson, utan till mrs Spaffords fosterson Jacob. Visserligen skulle Larsson följa med, men bara som medhjälpare. Inte ens som tolk var han nödvändig eftersom det fanns ett par kvinnor i Nås som kunde engelska (En av dem var Liss Karin Larsson, hon som tillsammans med Larssons hustru Mathilda en gång berett vägen för Larssons förkunnelse). (3)

Lars Lind, som själv var en av nåsutvandrarerna - den siste överlevande av dem - minns:

"Olof Henrik Larsson (- - -) hade återvänt till Nås för att hämta sin hjord till Den heliga staden. Han hade med sig Jacob Eliahu, son till en omvänd sefardisk jude i Jerusalem och mycket språkbegåvad: han hade lärt sig att göra sig väl förstådd på svenska. I Nås kallade tvivlarna Jacob Eliahu helt enkelt för "juden" och det var inte svårt att se att det var han som var den verkliga ledaren i detta osannolika Moses- och Aron-lag. (4)

Jo, Anna Spafford var bestämd: det skulle bara vara en hjord och en herde. I kolonien var Larsson redan från början åsidosatt, och han upphöjdes inte ens till rangen "Broder". När han och Jacob reste hade Larsson tillbringat 3 månader i kolonien, och Bertha Spafford Vester använder, vid denna tid i sin bok benämningen "former leader" (förre ledare) om Larsson. Hon nämner honom inte ens vid namn. Hon nämner också ett annat syfte med resan till Sverige annat än att hämta nåsfolket till Jerusalem - att övertala de att stanna där de var... (5)

Det var Jacob som låg bakom den försiktiga utgallringen av de i Nås församlingen som inte borde följa med, nämligen de fattiga, som skulle bli en ekonomisk belastning för kolonien.

Jacob klarade också av de problem som uppstod i samband med transportererna - han ordnade t ex med biljettköp och passhandlingar. Han var i flera avseenden en duglig man. Han hade en god utbildning och var språkkunnig. Som en sympatisk person hade han snart vunnit Nåsbornas förtroende. Han var 32 år, alltså 22 år yngre än Larsson, vilket väl får räknas som ännu en fördel.

Under sjöresan tog han hand om barnen. De blev förtjusta över att få lära sig sjunga engelska barnvisor, och det blev en slags början till språkomställningen. (6)

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.122, 124
(2) Edith Larsson: "Dalafolk i heligt land", s.40
(3) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.124-125
(4) Lars E. Lind: "Jerusalemsfararna", s.14-15
(5) Bertha Spafford Vester: "Our Jerusalem", s.187
(6) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.125

I många av bondgårdarna packades nu de stora blåmålade kistorna med kläder för både sommar och vinter. Det blev både pälsfodrade rockar, mössor med öronlappar och annat med skydd mot svår kyla, för hur skulle dessa köldhårdade svenskar kunna veta att vintrarna i Jerusalem vanligtvis var mindre kalla än somrarna i Sverige. Nästa gång de frös skulle det troligtvis vara av malariafrossa.

Kvinnorna tog isär och packade ner spinnrockar och våvstolar med de urgamla tillbehören. Männerna packade allehanda verktyg, medan andra packade frön och spannmål, sättpotatis, järnplogar... De hoppades bli självförsörjande - helt ovetande om att skogarna i Palestina sedan tusentals år var utplånade och att de nya plantorna ödelagts av generationers getters ätande.

Tipers Lars Larsson var en av de rikaste bönderna och på hans gård bodde man alla natten innan avfärden. Kvinnorna och småbarnen sov inne i huset och männen och pojkarna bäddade åt sig på höskullen ovanför stallet. (1)

Så var avresedagen inne. Jerusalemsfararna var redo att lämna sin hembygd. Med häst och vagn reste de till Vansbro station. Medan de en sista gång rullade fram längs den välkända vägen genom byn, sjöng de

"Vi vandra till Sion,
saliga, himmelska Sion.
Vi vandra uppåt till Sion,
Guds härliga, himmelska stad.

Under färden till Vansbro utbröt ett fruktansvärt oväder med åska, hagel och ösregn. Det uppfattades som en Guds dom över de som inte velat följa med. Olof Larsson hade ju sagt, att det skulle regna eld och svavel över dem, som stannade kvar. Änkan efter en av församlingens präster hade efteråt berättat, att "så svårt oväder, som nu bröt ut, mindes man sig ej ha sett. Alla trodde, att det var förutsägelsen, som gick i fullbord. Hagel föllo så stora, att på ladorna blevo stora, djupa märken". Säden blev avmejad. (2)

Jerusalemsfararna, däremot, drabbades bara av en lätt skur när de passerade sockengränsen, och visste inte om den "förbannelse" som drabbade de som stannat kvar hemma. (3)

När raden av hästkärror nådde Vansbro järnvägsstation, två och en halv mil från Nås, försökte barnen springa bort och gömma sig för att slippa skiljas från sitt hemland.

"Vi bryr oss inte om att fara till Jerusalem", sa de. "Vi vill gå hem!"

Det var den 23 juni 1896. (4)

Resan gick nu alltså vidare med järnväg - för många av deltagarna var det deras livs första tågresor - till Göteborg, där Nåsfolket steg ombord på ångfartyget "James J. Dickson" för resans första etapp av sjövägen. (

-
- (1) Lars E. Lind: "Jerusalemsfararna", s.15
 (2) Robert Murray: "Till Jorsala", s.243-244
 (3) Lars E. Lind: "Jerusalemsfararna", s.16
 (4) Lars E. Lind: "Jerusalemsfararna", s.14

Femton år i Jerusalem - innan Näs-folkets ankomst.

Man får lätt en missvisande bild av koloniens historia om man inte studerar den tid på 15 år som den ursprungliga gruppen bodde i Jerusalem, alltså innan Olof Larssons församlingar anlände dit 1896.

Under denna tid hann "The Overcomers" acklimatisera sig, och åtminstone barnen började finna sig till rätta. De lärde sig arabiska och fick nya lekkamrater i sitt nya hemland.

1881 när "The Overcomers" kom var Palestina ett synnerligen primitivt land, sett ur västerländsk synpunkt. Som ett exempel kan nämnas att det knappast fanns framkomliga vägar för hästskjutsar. Spafforditerna hade varit tvugna att åka den långa vägen mellan Jaffa och Jerusalem i skakiga vagnar. Det skulle dröja ett tiotal år innan järnväg byggdes.

Av Berthas skildring av den första tiden i Jerusalem får man en uppfattning om hur improviserat hela reseföretaget var, om det överhuvudtaget var meningen att man skulle stanna. Genom resebyrån Cook hade de inkvarterats på Mediterranean Hotel, vilket var det enda europeiska hotel som då fanns i Jerusalem, men det gällde att finna ett lämpligt hus att hyra. Det enda man visste vad gällde planering var att de skulle leva som de första kristna, i gemenskap. Ekonomiska medel lades i en kollektiv kassa. Eftersom det inte finns några anteckningar från den första tidens praktiska bestyr (Bertha Spafford Vester skrev sin bok så sent som 1950 och avstod från att beröra detta ämne) är det svårt att veta hur påverkade man var av tanken på en Jesu andra återkomst och hur den tanken påverkade planeringen för framtiden.

Men man fann i alla fall ett hus att hyra. Det låg på Bezethakullen innanför Damasusporten, och från taket kunde man se hela den gamla staden, t ex Klippmosken och Gravkyrkan. Utanför murarna låg nybyggda stadsdelar.

Detta hus finns ännu i dag kvar.

Jerusalem är en stad som kan förknippas med de tre stora monoteistiska religionerna; det är den heliga staden för judendomen, kristendomen och islam. När Spafforditerna kom, var de under de första veckorna helt hänfödda över att vara i Jesu stad. Men staden hade ju också en vardag, och Spafforditerna ställdes snart inför de praktiska saker som måste ordnas. Huset måste inredas för att fungera som ett hem där man skulle kunna äta, sova, arbeta etc.

Men nu är det en del saker som förbryllar. Man ville inrätta sina liv i Jesu efterföljd, och hade satt upp tjänandet som ideal. De skulle sträva efter att leva i fattigdom och hjälpa varandra och "bära varandras bördor". Men i praktiken blev det så att de lät betjäna sig. De skaffade sig nämligen en hel stab av tjänstefolk, precis som de var vana att ha det hemma i USA (förutom att arbetskraften var betydligt billigare i Jerusalem än i USA).

Bertha Spafford Vester verkar därför helt omedveten om ologiken i detta när hon gläder sig över att det "inte fanns några tjänarproblem" och räknar upp de anställda:

Kokerska - en kristen bondkvinna från staden Ramallah
Fem andra tjänare: Miriam och hennes dotter Hannieh och tre unga män, som skötte inköp passade upp vid bordet etc.
Dessutom en tjänstekvinna som skötte tvätt och strykning.

Familjens fosterson Rob var praktiskt begåvad och skötte det mesta av snickeriarbetet. Men han fungerade också som förman för det folk som anställdes för olika inredningsarbeten. Han har en överlägsen attityd då han berättar:

"Jag har haft åtskilliga arabkvinnor att övervaka från solens uppgång till dess nedgång. Det är en egendomlig men intressant uppsättning

av folk, och jag har haft ganska stort nöje av dem. (- - -)
 Arabkvinnorna är goda arbetare när man står över dem och skriker
 "Yellah" (Jobba på!) "

Det är svårt att få en uppfattning hur kolonisterna, efter det att de inrättat sig i huset, fyllde sin tid med vardagligt arbete. Bertha skrive sällan om arbetet som en väsentlig del av tillvaron i kolonien. Det är därför troligt att tjänarna tog hand om de tunga sysslorna så att hennes föräldrar med vänner helt kunde ägna sig åt andliga ting och i övrigt lite småpyssel.

Något betydande praktiskt arbete i form av odling förekom inte. Det var först när Nåsbönderna kom som man började med detta.

Orsaken till denna passivitet var att man var avvaktande. Om nu Jesus skulle komma tillbaka snart så var det ju onödigt att bosätta sig permanent och göra andra mänskliga strävanden. Bertha:

"Vad beträffar mina föräldrar var vistelsen i Jerusalem fortfarande temporär. De var mera inriktade på vad landet gjorde för deras själar än vad de gjorde för landets människor. Det var först när arbetsuppgifterna växte, eftersom det fanns behov för dem, som kolonien fick en mera permanent aspekt. (- - -)

Vår grupp, som hängivna kristna, kände att det fanns ingenting högre under himlen att lära ut än den kristna etiken och sättet att leva, men trodde inte på tvång eller, såsom många gånger hände, att man omvände en god jude till en dålig kristen."

Det är både fel och naivt att tro att syftet med "The Overcomers" Jerusalemsresa var att genom praktiskt arbete hjälpa landet ur dess fattigdomssvårigheter. Inte heller drevs de av någon ambition att missionera för att vinna själar för kristendomen, som alltså kan märkas i Berthas ord ovan. Deras hjälpverksamhet kom igång mera av en slump. Mrs Spaffords tidigare erfarenheter från Chicagobranden och vad som följde efter den kom nu väl till pass, när hon märkte att hon kunde göra en insats.

Efter mr Spaffords död 1889 styrdes kolonien med mrs Spafford i toppen. Det föll sig naturligt att den utriktade hjälpverksamheten blev koncentrerad på sjukvård och undervisning i barnavård. För jordbruk och dylikt hade hon inget egentligt intresse. (1)

---

(1) Olof Fahlen: "Nåsbönderna i Jerusalem", s.76-80

